

دانشگاه تبریز
۱۳۸۸

DOI: 10.52547/jra.9.1.410

پژوهه
باستان‌سنجی

URL: <http://jra-tabriziau.ir/>

CrossMark

نقطه نظر

دکتر بهرام آجورلو

دانشیار؛ دانشکده حفاظت آثار فرهنگی، مدیر مسئول نشریه پژوهه باستان‌سنجی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران

پژوهه باستان‌سنجی اینک نهمین سال انتشار را پشت سر گذاشته است. پژوهه واژه‌ای است فارسی که جایگزین اصطلاحات جنگ پژوهشی یا مجموعه نوشتارهای پژوهشی (Acta/ Proceedings) پیشنهاد شده است؛ و بنابراین، پژوهه باستان‌سنجی که نخستین نشریه دانشگاهی حوزه باستان‌سنجی ایران است، به معنای مجموعه نوشتارهای پژوهشی درباره باستان‌سنجی (Archaeometry) و البته علوم باستان‌شناختی (Archaeological sciences) است. از هنگامی که ویلارد فرانک لیبی (۱۹۸۰-۱۹۰۸) با دو کشف و اختراع دوران ساز ایزوتوپ کربن ۱۴ و دستگاه سالیابی با روش رادیوکربن (۱۹۴۹) انقلابی در باستان‌شناسی و باستان‌سنجی پدید آورد [1] و راه را برای شتاب دانش‌های باستان‌شناختی گشود، و البته به پاس همین کشف و اختراع برنده جایزه نوبل شیمی ۱۹۶۰ شد، سه ربع قرن می‌گذرد؛ و البته از همان آغاز، باستان‌شناسی ارزش علمی و اثبات‌گرایانه باستان‌سنجی را دریافت؛ چندان که رابرت بریدوود، همکار لیبی در دانشگاه شیکاگو، داده‌های یافته از کاوش‌های باستان‌شناختی دهکده دوران نوسنگی جرمو را با دستگاه رادیوکربن لیبی سالیابی کرد [2,3]. البته باستان‌سنجی، هرچند به نوشته گلن دانیال (۱۹۸۶-۱۹۱۴) با روش‌های شیمیایی و فیزیکی لیبی برای سالیابی پا به عرصه علوم میراث فرهنگی نهاد [4] اما سالیابی‌ها و روش‌های گاهسنجی استوار بر علوم طبیعی پیشینه‌ای بیش از رادیوکربن دارد؛ تا بدان‌جا که آندرو الیوت داگلاس (۱۸۶۷-۱۹۶۲) و ابداع سالیابی ساخته‌های چوبی باستانی با روش درخت‌گاه‌شناسی و تأسیس آزمایشگاه درخت‌گاه‌شناسی دانشگاه آریزونا (۱۹۳۷) را می‌توان سرآغاز باستان‌سنجی معرفی کرد [5] اما به هر حال به نوشته ربرن [6] باستان‌سنجی که گاهی شماری آن را علوم باستان‌شناختی نیز می‌نامند، با کارهای بنیادین لیبی در زمینه رادیوکربن و کاربست رهیافت‌های زمین‌شناختی رنفریو، دیکسون و کان [7] در زمینه منشأیابی افسیدین توسعه یافت و دیری نگذشت که ریزساختارشناسی مواد به باستان‌شناسی اجازه داد که گرایش‌های نوینی چون باستان‌شناسی فناوری و باستان‌شناسی تجربی را پی‌افکند؛ وانگهی امروزه باستان‌سنجی نه همان علوم باستان‌شناختی، که شاخه و گرایشی از آن است؛ و البته دانیال (1973) بر جنبه سالیابی مطلق آن تأکید دارد؛ کما این‌که مارک پولار آن را چونان کاربست شیمی تجزیه در باستان‌شناسی تعریف کرده است [8].

دانشگاه هنر اسلامی تبریز در نهمین سال انتشار پژوهه باستان‌سنجی افتخار دارد که یازدهمین دوره فارغ‌التحصیلان رشته باستان‌سنجی را برگزار کرده است؛ رشته‌ای که برای نخستین بار با پیشنهاد سرفصل‌های دانشگاه هنر اسلامی تبریز در سال ۱۳۹۱ ش به تصویب و تأیید وزارت علوم و تحقیقات و فناوری رسید؛ و اینک در یازدهمین دوره آموزش مقطع کارشناسی ارشد باستان‌سنجی که چند سالی است پس از تبریز در دانشگاه هنر اصفهان نیز برگزار می‌شود، سرفصل‌های

جدید کارشناسی ارشدی که همکاران دانشگاه هنر اصفهان - با همکاری انشگاه هنر اسلامی تبریز - به تازگی و با رویکردی مبتنی بر علوم باستان‌شناختی تدوین کرده‌اند، در آینده نزدیک جایگزین سرفصل‌های یک دهه گذشته خواهد شد. نیازمندی‌های دهه‌ای که فراییش داریم می‌طلبند که افزون بر بازنگری سرفصل‌های درسی، سیاست‌ها و رویکردهای پژوهش باستان‌سنجی نیز دگرگون و متحول شود که گام نخست عبارت است از تأکید بر روش‌های آزمایشگاهی شیمیایی، هسته‌ای و زیستی برای سال‌یابی، منشأیابی و ریزساختارشناسی؛ و افزایش هم‌گامی و هم‌نوایی با استانداردهای نشریات معتبر جهانی این حوزه؛ به‌ویژه در آسیای باختری.

References

- [1] Libby, W. F. (1955). *Radiocarbon Dating* (2nd ed.). The University of Chicago Press.
- [2] Braidwood, R. J. (1960). *Guess Dating for Jarmo*. *American Antiquity*, 26 (2), 266.
- [3] Johnson, F. et al. (1951). *Radiocarbon Dating: A Report on the Program to Aid in the Development of the Method of Dating*. *Memoirs of the Society for American Archaeology*, 1-65.
- [4] Daniel, G. E. (1973). *Archaeology*. *Encyclopedia Britannica*. Chicago.
- [5] Renfrew, C. & Bahn, P. (2016). *Archaeology Theories Methods & Practice* (7th ed.). London: Thames & Hudson.
- [6] Rehren, T. (2006). *The Analysis of Archaeological Materials*. *Archaeology: Volume 1*. In D. L. Hardesty (Ed.), *Encyclopedia Life Support Systems* (pp. 160-177). UNESCO.
- [7] Renfrew, C., Dixon, Caan, J R. (1966). *Obsidian and the early cultural contact in the Near East*. *Proceedings of the Prehistoric Society*, 32, pp. 30-72.
- [8] Pollard, A. M. et al. (2007). *Analytical Chemistry in Archaeology*. Cambridge University Press.